

NEOVLAŠĆENO DRŽANJE OPOJNIH DROGA: ODGOVORNOST I KAŽNJIVOST U SAVREMENOM KAZNENOM PRAVU

prof. dr Marina M. Simović

sekretar Ombudsmena za djecu Republike Srpske, vanredni profesor Fakulteta pravnih nauka
Univerziteta „Apeiron“ Banja Luka, marina.simovic@gmail.com.

Apstrakt: Na temelju međunarodnih standarda brojna savremena krivična zakonodavstva, pa tako i pozitivno zakonodavstvo Bosne i Hercegovine (kao i država regiona) propisuju više krivičnih djela zloupotrebe opojnih droga u osnovnim, kvalifikovanim, odnosno privilegovanim oblicima ispoljavanja. Među ovim kažnjivim djelima u okviru narkokriminaliteta se po svojoj prirodi, karakteru, sadržini i elementima bića izdvaja nedozvoljeno držanje, posjedovanje opojne droge za sopstvenu, ličnu upotrebu, a ne radi njene prodaje ili stavljanja u promet na drugi način. U ovom radu se govori o pojmu i karakteristikama ovog kažnjivog djela u pravu Bosne i Hercegovine, ali i drugih država u okruženju, kao i u međunarodnom krivičnom pravu.

Ključne reči: opojne droge, držanje, neovlašćenost, odgovornost, sankcija.

1. UVOD

Na temelju relevantnih međunarodnih standarda koje je Bosna i Hercegovina preuzela potpisivanjem i ratifikacijom više međunarodnih konvencija univerzalnog karaktera Organizacije ujedinjenih nacija, donijeta su dva zakona koji sveobuhvatno uređuju oblast sprječavanja i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga (Petrović, 2002: 333-343). Na taj način se uređuju pojam i vrste opojnih droga, te supstanci koje se mogu upotrijebiti za njihovu proizvodnju, kao i način, postupak, uslovi i organizacija proizvodnje, prerade, prometa i distribucije opojnih droga i drugih srodnih supstanci. Upravo kršenjem odredbi ovih zakona, odnosno postupanjem protivno njihovim odredbama (činjenjem ili nečinjenjem) ostvaruju se obilježja pojedinih kažnjivih djela u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine (Petković, 2009:115-120) kao što su: a) krivična djela i b) prekršaji.

U Bosni i Hercegovini su u primjeni dva zakona medicinskog (zdravstvenog) karaktera koji uređuju oblast upotrebe (zloupotrebe) opojnih droga¹. To su: a) Zakon o sprječavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga

¹ Od ukupnog broja dokumentovanih kriminalnih grupa u BiH u periodu od 2018. do 2020. godine - njih više od 90 odsto uključeno je u nezakonitu trgovinu drogom, privredni kriminal, krijumčarenje ljudi i imovinski kriminal. Preostali dio odnosi se

Bosne i Hercegovine² (2006.) i b) Zakon o proizvodnji i prometu opojnih droga Republike Srpske³ (2003.). Pored ova dva zakona, za oblast sprječavanja (prevencije) i suzbijanja (represije) zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini je takođe značajna Državna strategija nadzora nad opojnim drogama, sprječavanja i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini za period od 2018. do 2023.godine⁴.

na organizovane kriminalne grupe koje se bave trgovinom oružjem, cyber kriminalom, trgovinom ljudima, koruptivnim krivičnim djelima i dr. Kada je u pitanju ukupan broj registrovanih krivičnih djela u vezi zloupotreba droga u periodu od 2018. do 2020. godine - ukupno su evidentirana 7.092 krivična djela. U 2020. godini registrovana su 2.672 krivična djela što je porast za 17,4 odsto u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 2.276 krivičnih djela, a više za 6,16 odsto u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano 2.144 krivičnih djela

U 2020. godini prijavljena su 2.793 lica, što je za 11,76 odsto više nego 2019. godini kada je prijavljeno 2.499 lica, a što predstavlja povećanje za 3,48 odsto u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano 2.412 lica.

Na ilegalnom tržištu u Bosni i Hercegovini prisutne su gotovo sve vrste opojnih droga, a dominiraju produkti kanabisa, kokain i sintetičke droge.

Ulične cijene droga u Bosni i Hercegovini u 2020. godini izražene u KM: Heroin (1 g) cca 60–80; Marihuana (1 g) cca 10–15; Kokain (1 g) cca 100–150; Ekstazi (1 tbl.) cca 10–20 i Amfetamin (1 g) cca 10–20.

U pogledu ocjene kvaliteta opojnih droga koje se pojavljuju na teritoriji Bosne i Hercegovine, ne postoji systemska analiza i uporedba čistoće zaplijenjenih droga. Uopšteno, heroin je nešto slabijeg kvaliteta, iz razloga što se vrši miješanje sa prekursorima uglavnom sa paracetamolom i kafetinom, dok se kokainu uobičajeno dodaje lidokain.

Uporedni parametri na osnovu trenutno dostupnih podataka ukazuju da se cijena narkotika na ilegalnom tržištu Bosne i Hercegovine nije značajnije mijenjala u odnosu na prethodno posmatrani period, osim cijena ekstazija i amfetamina. Tako je prema podacima policijskih agencija cijena marihuane u rasponu od 2.000 do 3.000 KM/kg, a skanka oko 4.000- 5.000 KM/kg. Cijena heroina je 40.000- 50.000 KM/kg u zavisnosti od njegove čistoće. Cijena kokaina prema istim podacima kreće se oko 70.000 KM/kg. Speed se kreće oko 6.000 do 8.000 KM/kg, a komad ekstazy prodaje se po 10 KM. Navedene cijene variraju u zavisnosti od čistoće i mjesta prodaje u BiH.

Inače, organizovane kriminalne grupe iz Bosne i Hercegovine imaju veći broj kriminalnih veza, kako u susjednim zemljama, tako i u zemljama Zapadne Evrope. Bave se krijumčarenjem narkotika u većim količinama, uglavnom heroina, sa Istoka iz Turske, Afganistana i Pakistana, preko Srbije (Sandžak), Kosova, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i jednim krakom preko Mađarske prema zemljama Zapadne Evrope. Imaju dobro izgrađenu infrastrukturu u smislu organizovanja transporta, distribucije i prodaje narkotičkih sredstava, te pranja novca koji najčešće investiraju u nekretnine u Bosni i Hercegovinu i zemlje u okruženju.

² “Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj 8/06.

³ “Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 110/03 i 29/04.

⁴ Ovu strategiju je odobrilo Vijeće ministara BiH na sjednici održanoj 18. decembra 2020. godine, a kasnije donijela Parlamentarna skupština BiH. Ciljevi Strategije su

2. DRŽANJE OPOJNIH DROGA I MEĐUNARODNI STANDARDI

Prvi univerzalni međunarodni dokument koji postavlja osnove za jedinstvenu aktivnost na međunarodnom planu u vezi sprječavanja, suprotstavljanja ili suzbijanja različitih aktivnosti u vezi sa zloupotrebom opojnih droga jeste Jedinstvena konvencija o opojnim drogama⁵ (1961.). Ova konvencija polazi od brige za fizičko i moralno zdravlje čovječanstva, uviđajući, pri tome, da je medicinska upotreba opojnih droga neophodna za ublažavanje bolova, te da određene mjere moraju biti preduzete kako bi se obezbijedilo da opojne droge budu raspoložive u tu svrhu. Konvencija dalje ističe da je toksikomanija nesreća za pojedinca koja predstavlja privrednu i socijalnu opasnost za čovječanstvo. Stoga se smatra da mere koje se preduzimaju protiv zloupotrebe opojnih droga treba da budu koordinirane i opšte. Konvencija dalje nabroja pojedine djelatnosti koje se preduzimaju u odnosu na opojne droge: a) koje su dozvoljene - ako se preduzimaju na način, pod uslovima i u postupku od strane za to određenih organa i b) koje su nedozvoljene radnje - zabranjene, štetne i protivpravne, pa time i proskribovane, zabranjene i kažnjive, kada se preduzimaju protivno odredbama ove konvencije kao što su “gajenje”, “nedozvoljena trgovina”, “uvoz”, “izvoz”, “fabrikacija” ili “proizvodnja”.

Član 33 Jedinstvene konvencije o opojnim drogama iz 1961. godine⁶ izričito zabranjuje držanje opojnih droga bez zakonite dozvole od strane nadležnih državnih organa. Svako postupanje protiv ove odredbe, predstavlja kažnjivo djelo, osim u slučajevima koji su propisani medicinskim razlozima.

čuvanje i unaprjeđenje zdravlja stanovništva; sprječavanje i smanjivanje zloupotrebe opojnih droga i drugih sredstava zavisnosti, posebno među djecom i mladima, u cilju očuvanja i unaprjeđenja zdravlja stanovništva; smanjivanje razmjere problema zloupotrebe opojnih droga i zavisnosti u društvu, kao i vezanih zdravstvenih i socijalnih rizika nastalih zloupotrebom opojnih droga; smanjivanje dostupnosti droga na svim nivoima i svih oblika kriminala vezanog za zloupotrebu opojnih droga; unaprjeđenje, izgradnja i umrežavanje sistema za suzbijanje zloupotrebe opojnih droga i borba protiv zavisnosti na nacionalnom i lokalnom nivou. U skladu sa Listom pojmova, “Zloupotreba opojnih droga” podrazumijeva uzgoj biljke iz koje se može dobiti opojna droga, posjedovanje sredstva za proizvodnju opojnih droga te proizvodnja, promet i posjedovanje opojne droge, psihotropne supstance, biljke ili dijela biljke iz koje se može dobiti opojna droga ili prekursora protivno odredbama Zakona o sprječavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga u BiH, kao i upotreba opojnih droga van terapijskih indikacija, u prekomjernim dozama ili tokom vremena koje nije obuhvaćeno terapijom.

⁵ “Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori“, br. 2/64 i 3/78.

⁶ Donijeta u Njujorku 20. marta 1961. godine na Konferenciji Ujedinjenih nacija o usvajanju Jedinstvene konvencije o opojnim drogama. Ova konvencija je neka vrsta “navigacije” za države u “džungli” zabranjenih supstanci. To je vodič koji države koriste za orijentaciju svoje politike prema drogama.

Drugi međunarodni dokumenat - Konvencija o psihotropnim supstancama⁷ (potpisana u Beču 21. februara 1971. godine), pored nabiranja pojma, vrsta i karakteristika psihotropnih supstanci i preparata, određuje skup nezakonitih postupaka fizičkih, odnosno pravnih lica u vezi sa ovim supstancama kojima se ugrožava zdravlje ljudi, odnosno sistem odgovornosti za takve djelatnosti.

Konačno, Konvencija UN protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci⁸ (potpisana u Beču 20. decembra 1988. godine) naglašava zabrinutost Ujedinjenih nacija “veličinom i rastom nezakonite proizvodnje, tražnje i prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci koje predstavljaju ozbiljnu opasnost za zdravlje i dobrobit ljudskih bića i negativno utiču na privredne, kulturne i političke temelje društva”. Član 3 ove konvencije pod nazivom “Prekršaji i sankcije” predviđa više krivičnih djela i prekršaja sa opisima ovih kažnjivih djela, čija se inkriminacija preporučuje pojedinim državama u nacionalnom zakonodavstvu, uz propisivanje kazni i drugih sankcija za njihove učinioce. Osnovno krivično djelo ove vrste (stav 1 člana 3) sastoji se u namjernom/umišljajnom vršenju djelatnosti kao što su: a) proizvodnja, prerada, ekstrakcija, priprema, ponuda, ponuda za prodaju, distribucija, prodaja, isporuka pod bilo kojim uslovima, posredovanje, slanje, slanje u tranzitu, transport, uvoz ili izvoz bilo koje opojne droge ili bilo koje psihotropne supstance, b) uzgoj opijumskog maka, žbunova koke ili biljke kanabis za svrhe proizvodnje opojnih droga i c) posjedovanje ili kupovina opojnih droga ili psihotropnih supstanci za svrhe bilo koje od aktivnosti nabrojanih u prethodnom podstavu (Simović *et al*, 2022:56-64).

3. DRŽANJE OPOJNIH DROGA KAO PREKRŠAJ U BOSNI I HERCEGOVINI

Zakon o sprječavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga Bosne i Hercegovine (član 3) definiše dozvoljene, na zakonu zasnovane, radnje proizvodnje, prerade ili prometa opojnih droga kao što su (Erkić, 2012:56-64): a) uzgoj biljke, b) proizvodnja opojne droge, psihotropne supstance, prekursora ili njihovog preparata, c) promet opojne droge, psihotropne supstance, prekursora ili njihovog preparata i d) posjedovanje – “stvarno vlasništvo nad opojnom drogom, psihotropnom supstancom, biljkom ili prekursorom”. Ukoliko je neka od navedenih djelatnosti preduzeta protivno ovom zakonu, tada postoji neko od kažnjivih djela - krivično djelo ili prekršaj (Klarić, 2008:219-226). Budući da se pri određivanju kažnjivih delikata koristi blanketna dispozicija, to znači da je za upotpunjavanje njihove sadržine i obilježja bića neophodno konsultovanje medicinskih, zdravstvenih propisa (Petrović, 2019:113-117).

⁷ “Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori“, broj 40/73.

⁸ “Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori“, broj 14/90.

U smislu stava 16 člana 3 Zakona o sprječavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga Bosne i Hercegovine, kao zloupotreba opojnih droga ili nedozvoljena upotreba opojnih droga smatraju se djelatnosti kao što su (Simić, 2018:67-73): a) uzgoj biljke iz koje se može dobiti opojna droga, b) posjedovanje sredstva za proizvodnju opojne droge, c) proizvodnja, promet i posjedovanje opojne droge, psihotropne supstance, biljke ili dijela biljke iz koje se može dobiti opojna droga ili prekursora protivno odredbama zakona i d) upotreba opojne droge van terapijskih indikacija, u prekomjernim dozama ili tokom vremena koje nije obuhvaćeno terapijom (Petković, 2005:191-203).

Glava osma Zakona o sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga Bosne i Hercegovine pod nazivom "Prekršajne odredbe" predviđa više prekršaja pravnog lica, njegovog odgovornog lica i fizičkog lica (Simović, Simović, 2020: 61-63) čija se radnja izvršenja sastoji u "držanju" ili "posjedovanju" zakonom propisanih supstanci.

U članu 84 ovog zakona predviđen je prekršaj pravnog lica koji se čini u odnosu na prekursore kao objekt napada. Za ovo djelo je propisana novčana kazna u iznosu od 20.000 do 50.000 KM ako pravno lice učini neku od više zakonom propisanih djelatnosti kao što su: uzgoj, proizvodnja, nabavljanje, uvoz, posjedovanje i upotreba supstance i biljke razvrstane u tabele I, II i III ili njihovih preparata u svrhe medicinskog ili naučnog istraživanja bez dozvole Agencije za lijekove ili ako tu djelatnost obavlja bez ispunjavanja propisanih uslova. Za ovaj prekršaj se kažnjava i odgovorno lice u pravnom licu novčanom kaznom u iznosu od 3.000 do 10.000 KM, odnosno fizičko lice novčanom kaznom u iznosu od 3.000 do 7.000 KM (Primorac, 2015: 189-195).

Prekršaj pravnog lica (član 85), za koji je propisana novčana kazna u iznosu od 10.000 do 20.000 KM, između ostalog, sastoji se u: posjedovanju opojne droge, biljke ili dijela biljke iz koje se može dobiti opojna droga, odnosno u posjedovanju ili nabavljanju, kao zdravstvena ili veterinarska ustanova, supstance razvrstane u tabele II i III ili njihovih preparata, ne ispunjavajući propisane uslove. Za ovaj prekršaj se takođe kažnjavaju i: a) odgovorno lice u pravnom licu - novčanom kaznom u iznosu od 2.000 do 7.000 KM i b) fizičko lice - novčanom kaznom u iznosu od 1.000 do 3.000 KM.

Za prekršaj iz člana 86 ovog zakona pravno lice se može kazniti novčanom kaznom u iznosu od 5.000 do 15.000 KM. Ovaj prekršaj čini pravno lice koje preduzme jednu od više zakonom propisanih djelatnosti: a) drži veće količine supstanci ili biljaka razvrstanih u tabele II i III ili njihovih preparata od onih koje su mu potrebne za uredno odvijanje poslovanja ili drži "veće" količine tih supstanci, biljaka ili preparata od onih koje su mu određene u kalendarskoj godini i b) posjeduje uzorke supstanci ili biljaka razvrstanih u tabele I, II i III, te njihovih preparata u svrhe obavljanja nastave i stručnog obrazovanja, sudske medicine i analize ili dresure životinja za otkrivanje opojnih droga, bez dozvole Agencije za lijekove BiH ili ako s tim uzorcima ne postupa na propisan način. Pored pravnog lica, za ovaj prekršaj se kažnjava i odgovorno lice u pravnom

licu novčanom kaznom u iznosu od 3.000 do 6.000 KM, kao i fizičko lice novčanom kaznom u iznosu od 2.000 do 5.000 KM.

Učiniocu svih navedenih prekršaja se, uz kaznu, obavezno izriče zaštitna mjera oduzimanja: a) opojne droge, psihotropne supstance, biljke ili dijelova biljke iz koje se može dobiti opojna droga i b) sredstva za proizvodnju opojne droge (član 91). Pored toga, učiniocu prekršaja se mogu (fakultativno) izreći i sljedeće zaštitne mjere (Otajagić, 2005:33-45): a) zabrana obavljanja djelatnosti u trajanju od tri meseca do jedne godine i b) obavezno liječenje od zavisnosti o opojnoj drogi u trajanju od tri mjeseca do jedne godine, računajući, u oba slučaja, od dana pravosnažnosti odluke kojom je zaštitna mjera izrečena.

Poslednji prekršaj fizičkog lica iz Zakona o sprječavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga Bosne i Hercegovine (član 90) zapriječen je novčanom kaznom u iznosu od 300 do 3.000 KM ako fizičko lice: a) posjeduje pri prelasku državne granice lijek koji sadrži psihotropnu supstancu razvrstanu u tabele II i III bez medicinske dokumentacije ili u količini većoj od neophodne za ličnu upotrebu u trajanju najviše do sedam dana i b) posjeduje pri prelasku državne granice, a nalazi se na supstitucijskoj terapiji bolesti zavisnosti ili simptomatskoj terapiji u terminalnoj fazi malignih bolesti, lijek koji sadrži supstancu razvrstanu u tabele II i III, bez medicinske dokumentacije ili u količini većoj od neophodne za ličnu upotrebu u trajanju najviše do 15 dana.

Na sličan način posjedovanje, držanje opojne droge, odnosno sličnih supstanci ili preparata protivno pravnim propisima predviđa i Zakon o proizvodnji i prometu opojnih droga Republike Srpske u glavi desetoj pod nazivom "Kaznene odredbe". Na ovom mjestu je propisano više prekršaja koji za objekt napada imaju opojne droge, slične supstance, odnosno oprema ili materijal u vezi sa ovim materijama i kod kojih se radnja izvršenja sastoji u neovlašćenom postupanju, dakle, postupanju protivno njegovim odredbama, odnosno u njihovom svjesnom kršenju (Mitrović, 2014:109-111).

Član 42 ovog zakona predviđa prekršaj pravnog lica, za koji je propisana novčana kazna u iznosu od 7.000 do 17.000 KM, ako pravno lice preduzme neku od više alternativno propisanih djelatnosti kao što je neovlašćeno posjedovanje opojne droge, biljke ili dijela biljke iz koje se može proizvesti opojna droga ili supstanca koja se može upotrijebiti za izradu opojne droge. Za ovaj prekršaj se mogu kazniti i sljedeća lica: a) odgovorno lice u pravnom licu - novčanom kaznom u iznosu od 500 do 1.700 KM i b) fizičko lice - novčanom kaznom u iznosu od 500 do 1.500 KM.

Član 43 ovog zakona propisuje novčanu kaznu u iznosu od 5.000 do 15.000 KM za prekršaj pravnog lica. Djelo se sastoji u posjedovanju, držanju (državinskoj, faktičkoj vlasti, pritežanju) uzorka opojnih droga u svrhu obavljanja naučno-istraživačkog rada, analize ili dresure životinja za otkrivanje opojnih droga bez dozvole ili ako sesa tim uzorcima ne postupa na propisani način. Za ovo prekršajno djelo se kažnjava i odgovorno lice u zdravstvenoj, odnosno veterinarskoj ustanovi, i to novčanom kaznom u iznosu od 300 do 1.500 KM.

Prekršaj koji isključivo može učiniti fizičko lice (bilo koje, punoljetno ili maloljetno uzrasta od 14 godina) iz člana 46 ovog zakona je kažnjiv novčanom kaznom u iznosu od 500 do 1.500 KM (Mitrović, 2018: 44-51). Ovaj prekršaj “posjedovanja” (neposredne ili posredne državinske, faktičke vlasti) postoji ako fizičko lice: a) posjeduje pri prelazu državne granice lijekove koji sadrže opojnu drogu bez medicinske dokumentacije ili u količini većoj od neophodne za ličnu upotrebu u maksimalnom trajanju od pet dana i b) posjeduje pri prelazu državne granice lijek koji sadrži opojnu drogu, a na supstitucijskoj je terapiji bolesti zavisnosti ili simptomatskoj terapiji u terminalnoj fazi malignih bolesti, a lijek posjeduje bez medicinske dokumentacije ili u količini većoj od neophodne za ličnu upotrebu u maksimalnom trajanju od 15 dana.

Prema odredbi člana 51 ovog zakona, učiniocima ovog prekršaja se mogu izreći sljedeće zaštitne mjere: a) oduzimanje predmeta - opojne droge, dijelova biljke ili supstance koje se upotrebljavaju za izradu opojnih droga, kao i sredstva za izradu opojne droge, b) zabrana obavljanja djelatnosti u trajanju od tri mjeseca do jedne godine i c) obavezno liječenje od zavisnosti o opojnoj drogi u trajanju od tri mjeseca do jedne godine, računajući u oba slučaja, od dana pravosnažnosti odluke.

4. DRŽANJE OPOJNE DROGE KAO KRIVIČNO DJELO

Pored držanja/posjedovanja opojne droge (i srodnih supstanci) kao navedenih prekršaja, u Bosni i Hercegovini je izuzetno propisana i krivična odgovornost za držanje opojne droge kao krivično djelo u grupi krivičnih djela protiv zdravlja ljudi.

Krivični zakon Federacije BiH (KZFBiH)⁹ u glavi dvadesetprvoj pod nazivom “Krivična djela protiv zdravlja ljudi” predviđa dva krivična djela zloupotrebe opojnih droga (oblika ispoljavanja narkokriminaliteta). To su: a) neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga – član 238 i b) posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga – član 239 (Petrović, 1991: 157-168). Sva ova krivična djela, odnosno djelatnosti koje su označene kao radnja njihovog izvršenja - doprinose širenju toksikomanije. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO), toksikomanija je stanje periodične ili hronične intoksikacije, štetna kako za pojedinca, tako i za društvo, do koje dolazi ponovljenim uzimanjem neke prirodne ili sintetičke droge (Stojanović, Perić, 2000: 81). Kao odlike toksikomanije naročito se navode: a) neodoljiva želja da se nastavi sa uzimanjem opojne droge, b) potreba da se opojna droga nabavi po svaku cijenu, c) tendencija da se povećava doza droge i d) stvaranje psihičke, a često i fizičke zavisnosti – adicije (Mrvić Petrović, 2005: 219).

U daljem toku rada ćemo analizirati pojam, obilježja, sadržinu i karakteristike krivičnog djela posedovanja opojnih droga prema zakonskim

⁹ “Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14 i 75/17.

rješenjima u Bosni i Hercegovini, a potom i u zakonodavstvu država u okruženju.

4.1. Pravo Bosne i Hercegovine

Krivično djelo “Posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga” iz člana 239 KZFBiH za objekat zaštite ima zaštite zdravlje ljudi, dok se kao objekt napada javlja opojna droga (Selinšek, 2007: 389-391). Opojnim drogama se smatraj materije koje djelovanjem na nervni sistem izazivaju kod onoga ko ih uzima prijatna osjećanja, ublažuje bolove, slabe nervnu napetost i sl. (Lazarević, 1993: 114-115). Po porijeklu, one se dijele na prirodne i sintetičke, a u okviru prirodnih droga se razlikuju: a) opijumska grupa (gdje su najpoznatiji opijum, morfijum i heroin), b) koka grupa (kokain, lišće koke) i c) industrijska konoplja (marihuana, hašiš). Slično dejstvo kao kod opojnih droga posjeduju i psihotropne supstance (koje takođe mogu da budu prirodne i sintetičke. Ovdje spadaju LSD, meskalin i sl.).

Za razliku od zakonskog rješenja iz KZFBiH, ovo krivično djelo u članu 233 Krivični zakon Brčko distrikta BiH¹⁰ (KZBDBiH) poznaje pod nazivom “Omogućavanje uživanja opojnih droga”. Neka inostrana zakonodavstva (npr. Hrvatske) za objekat napada upotrebljavaju samo riječ “droga” (umjesto opojne droge), odnosno “tvari koje su propisom proglašene za droge” (Cvjetko, 2003: 909-913).

Prema članu 2 tačka 35 KZFBiH, opojna droga je: a) medicinski lijek ili opasna supstanca s adiktivnim i psihotropnim svojstvima, b) supstanca koja se lako može pretvoriti u takvu supstancu ako podliježe nadzoru prema međunarodnoj konvenciji koju je Bosna i Hercegovina potvrdila i c) supstanca koja je proglašena opojnom drogom od nadležne institucije Bosne i Hercegovine ili nadležne institucije entiteta. Na isti način pojam opojne droge određuje i KZBDBiH.

Ovo krivično djelo ima: a) osnovni, b) teži, kvalifikovani i c) lakši, privilegovani oblik ispoljavanja. Njime su inkriminisane aktivnosti koje idu za tim da se drugom licu omogući uživanje opojne droge (Čejović, Miladinović, 1995: 147). Ovo se krivično djelo (Turković *et al.*, 2013: 259) u osnovnom obliku ispoljavanja, prema zakonskom opisu iz KZFBiH, odnosno KZBDBiH, koje inkriminiše podstrekavanje, odnosno pomaganje na uživanje opojne droge, sastoji u navođenju drugog lica na uživanje opojne droge, u davanju opojne droge drugom da je uživa on ili druga osoba, u stavljanju na raspolaganje prostorije radi uživanja opojne droge ili u omogućavanju na drugi način uživanja opojne droge drugoj osobi (Đorđević, Đorđević, 2021: 180-181).

Za temu našeg rada je od značaja lakši, privilegovani oblik ovog krivičnog djela (Stojanović, Delić, 2013: 197) - stav 3 koji se sastoji u neovlaštenom posjedovanju opojne droge (Petrović, Jovašević, Ferhatović,

¹⁰ “Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine“, broj 19/20.

2016: 369). Ovaj oblik krivičnog djela ne predviđa KZBDBiH u odredbi člana 233 pod nazivom “Omogućavanje uživanja opojnih droga”. Za ovo djelo je propisana kazna zatvora do jedne godine, uz obavezno izricanje mjere bezbjednosti oduzimanja predmeta – opojne droge (stav 4). Za razliku od nekih inostranih krivičnih zakonodavstava (npr. Srbije) koja za postojanje ovog djela zahtijevaju preduzimanje radnje izvršenja – držanje, posjedovanje opojne droge - sa određenim ciljem – za “ličnu upotrebu, konzumiranje, uživanje opojne droge”, KZFBiH definiše ovo krivično djelo samo kao “djelo posjedovanja”.

Radnja izvršenja ovog privilegovanog oblika krivičnog djela je određena kao posjedovanje. To je neposredna ili posredna državinska, faktička vlast, držanje supstance ili preparata:a) za koje učinilac zna (da je svjestan) da predstavljaju opojne droge i b) na određeni način - neovlašćeni, protivpravni način, dakle, protivno indikovanim medicinskim ili farmaceutskim razlozima. Bez značaja je za postojanje ovog djela način na koji je učinilac došao u posjed opojne droge, kao što je irelevantan cilj njenog posedovanja (Babić, Marković, 2007: 168-169).

Kao ostali elementi ovog krivičnog djela se javljaju (Petrović, Jovašević, Ferhatović, 2016: 231-232): a) posljedica djela se ispoljava kao ugrožavanje (opšta opasnost) zdravlja ljudi, b) učinilac djela može biti svako lice (*delicta communia*) i c) u pogledu krivice potreban je umišljaj učinioca koji obuhvata svijest o neovlašćenosti postupanja, odnosno svijest o svojstvu objekta napada (Atanacković, 1981: 326).

Krivični zakonik Republike Srpske¹¹ (KZRS) u glavi sedamnaestoj pod nazivom “Krivična djela protiv zdravlja ljudi” predviđa takođe dva krivična djela zloupotrebe opojnih droga (Jovašević, Mitrović, Ikanović, 2017: 199-202): a) neovlašćena proizvodnja i promet opojnih droga – član 207 i b) omogućavanje uživanja opojnih droga – član 208 (Tripalo, 2003: 553-586). Među njima, ni u jednom obliku ispoljavanja, nije propisana krivična odgovornost za posjedovanje, držanje opojne droge (što predstavlja obilježje nekog od navedenih prekršaja).

4.2. Pravo država u regionu

Uporedna krivična zakonodavstva država u regionu (Slovenija¹², Sjeverna Makedonija¹³ i Hrvatska¹⁴), na isti način, kao i pozitivno krivično

¹¹ “Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 64/17, 104/18, 15/21 i 89/21.

¹² Kazenski zakonik Republike Slovenije - “Uradni list Republike Slovenije“, br. 55/08, 66/08, 39/09, 91/11, 55/14, 6/16, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21 i 186/21.

¹³ Krivičen zakonik na Republika Makedonija - “Služben vesnik na Republika Makedonija“, br. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/2004, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/20, 82713, 14/14, 27/14, 28/14, 28/14, 41/14, 115/14 i 132/14, 160/14, 199/14, 196/15, 226/15, 169/16, 97/17, 170/17 i 248/18.

¹⁴ Kazneni zakon Republike Hrvatske - “Narodne novine Republike Hrvatske“, br.

pravo Bosne i Hercegovine, ne poznaju samostalno krivično djelo “neovlašćeno držanje opojne droge”. Istina, i ova krivična zakonodavstva kod određivanja opisa osnovnog krivičnog djela zloupotrebe opojnih droga – neovlašćena proizvodnja i promet opojnih droga, u okviru višekратно nabrojanih djelatnosti koje ulaze u pojam radnje izvršenja, navode i radnju “držanje” opojne droge. Nasuprot njima, Krivični zakonik Crne Gore¹⁵ izričito u odredbi člana 300 predviđa krivično djelo pod nazivom “Neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga” (Lazarević, Vučković, Vučković, 2004: 726-730).

Činjenica da pojedina krivična zakonodavstva u državama u regionu ne propisuju krivičnu odgovornost/kažnjivost za neovlašćeno držanje opojne droge, ne znači da se ovdje radi o dozvoljenim djelatnostima. Naprotiv, najčešće se radi o prekršajima kojima se ugrožava zdravlje ljudi nepropisnim posjedovanjem opojnih droga van medicinski ili veterinarski indikovanih slučajeva, odnosno za potrebe naučno-istraživačke djelatnosti i sl.

Jedino Krivični zakonik Srbije¹⁶ (KZS) od svih država u regionu izričito propisuje samostalno krivično djelo pod nazivom “Neovlašćeno držanje opojnih droga” (član 246a). Prema zakonskom tekstu, ovo se krivično djelo sastoji u neovlašćenom držanju u manjoj količini za sopstvenu upotrebu supstance ili preparata koji su proglašeni za opojne droge. Iako najnovije djelo u okviru narkokriminaliteta u Srbiji, i ono je do danas imalo živ legislativni razvoj poslednjih godina.

KZS, u vrijeme donošenja septembra 2005. godine¹⁷, nije poznao ovu samostalnu inkriminaciju u vidu “neovlašćenog držanja, posjedovanja opojnih droga”. Ovaj oblik ispoljavanja zloupotrebe opojnih droga u to vrijeme je bio sadržan, obuhvaćen opisom krivičnog djela iz člana 246 pod nazivom “Neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga”. U to vrijeme ovo krivično djelo je obuhvatalo više oblika/vidova ispoljavanja kao što su: a) osnovni, b) posebni, c) lakši (privilegovani) i d) teži (kvalifikovani) oblik ispoljavanja. Među lakšim oblicima ispoljavanja, koji su bili sadržani u odredbi člana 246 st. 3, 4 i 5, upravo se javlja neovlašćeno držanje opojne droge. Ovo krivično djelo (stav 3) se u to vrijeme sastojalo u neovlašćenom držanju supstance ili preparata koji su proglašeni za opojne droge. Prema zakonskom opisu ovog djela, njega su činili sljedeći konstitutivni elementi:

a) objekt napada su supstance ili preparati koji su proglašeni za opojne droge (što ukazuje na blanketni karakter ovog djela). U tom smislu sudska praksa zaključuje da ako sud u izreci i obrazloženju presude ne navede propis – odluku nadležnog organa kojim su određene supstance proglašene za opojne

125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19 i 84/21.

¹⁵ Krivični zakonik - “Službeni list Republike Crne Gore“, br. 70/03, 13/04, 47/06, 40/08, 25/10, 32/11, 64/11, 40/13, 56/13, 42/15, 58/15, 44/17, 49/18 i 3/20.

¹⁶ “Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 i 35/19.

¹⁷ “Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/05, 88/05 i 107/05.

droge (blanketni propis), time ne čini apsolutno bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. Dovoljno je blanketni propis navesti u obrazloženju presude ako se radi o krivičnim djelima sa blanketnom dispozicijom jer je opštepoznata činjenica da su kokain i marihuana supstance koje su proglašene za opojne droge (presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž. 416/10);

b) radnja izvršenja je određena kao držanje (Delić, 2021: 275-276). To je posjedovanje, neposredna ili posredna faktička vlast učinioca nad supstancom o čijem svojstvu ili osobinama posjeduje određeni stepen svijesti, znanja;

c) radnja izvršenja se preduzima na određeni način – neovlašćeno, protivno postojećim propisima, dakle, protivno u to vrijeme važećem Zakonu o proizvodnji i prometu opojnih droga¹⁸.

Za ovo krivično djelo je bila alternativno propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Međutim, učinilac ovog djela se mogao osloboditi od propisane kazne (stav 5), ako otkrije od koga nabavlja opojnu drogu. Za primjenu ove izuzetne zakonske mogućnosti potrebno je da učinilac krivičnog djela nadležnim državnim organima krivičnog pravosuđa (policiji, tužilaštvu ili sudu) otkrije, dakle, saopšti, usmeno ili u pisanoj formi iznese, izloži podatke (lične podatke o identitetu, nadimku, mjestu stanovanja, boravka ili kretanja) o licu od koga on nabavlja, pribavlja, dolazi u posjed (neposredno ili posredno) opojne droge (jednokratno ili u dužem vremenskom periodu) na osnovu kojih se takvo lice može privesti pravdi.

Dovoljno je za ovu privilegovanu kvalifikaciju djela da je učinilac imao saznanje o licu koje posjeduje, prodaje, prometuje ili rastura opojne droge, odnosno o njegovom identitetu, (učiniocu), zatim da je objektivno bio u mogućnosti da to otkrije, saopšti nadležnim državnim organima, te da je ovo zaista otkrio, bilo prijavljivanjem (putem usmene, pisane, potpisane, anonimne ili psudonimne prijave), bilo na drugi način, nadležnim državnim organima.

Interesantno je da zakonodavac u Srbiji pri definisanju ovog krivičnog djela predviđa još jednu fakultativnu mogućnost oslobođenja od propisane kazne učinioca krivičnog djela posjedovanja, držanja opojnih droga (stav 4). Ova zakonska mogućnost je postojala u slučaju neovlašćenog držanja opojne droge “radi sopstvene upotrebe”. Kada se radilo o sopstvenoj upotrebi, samokorišćenju, unosu opojne droge u sopstveni organizam, predstavlja faktičko pitanje koje sud utvrđuje u svakom konkretnom slučaju na bazi izvedenih ličnih, odnosno materijalnih dokaza.

Samo tri godine poslije primjene ovog zakonskog rješenja, u oblasti krivičnopravne zaštite od zloupotrebe opojnih droga dolazi do značajnih izmjena u pogledu inkriminacije ovog krivičnog djela. Tako je novelom KZS¹⁹ iz 2009. godine (član 96) ovo krivično djelo dobilo oblik samostalne inkriminacije u odredbi novouvedenog člana 246a pod naslovom “Neovlašćeno držanje opojnih droga” i u novom zakonskom obliku ispoljavanja.

¹⁸ “Službeni list SFRJ”, broj 13/91 i “Službeni list Republike Srbije”, broj 45/92.

¹⁹ “Službeni glasnik Republike Srbije”, broj 72/09.

Krivično djelo “Neovlašćeno držanje opojnih droga” iz člana 246a KZS se poslije 2009. godine sastojalo u neovlašćenom držanju u manjoj količini za sopstvenu upotrebu supstance ili preparata koji su proglašeni za opojne droge. Za razliku od prethodnog zakonskog rješenja, ovo krivično djelo se sastojalo iz sljedećih konstitutivnih elemenata: a) objekt napada su supstance ili preparati koji su proglašeni za opojne droge, što mora biti poznato učiniocu djela upravo u vrijeme njegovog izvršenja; b) objekt napada se mora javiti u “manjoj količini”. Kada postoji “manja količina” supstanci ili preparata - utvrđuje sud u svakom konkretnom slučaju kao faktičko pitanje; c) radnja izvršenja je određena kao držanje, posjedovanje, neposredna ili posredna državinska, faktička (fizička) vlast učinioca nad supstancama ili preparatima, d) radnja izvršenja se preduzima sa određenim ciljem – za sopstvenu upotrebu od strane samog učinioca djela, a ne u nekom drugom cilju (namjeni, svrsi) i e) radnja izvršenja se preduzima na određeni način – neovlašćeno, protivno zakonskim propisima, što takođe mora biti obuhvaćeno umišljajem (kao oblikom krivice) učinioca.

Za krivično djelo iz člana 246a KZS je alternativno propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Uz kaznu se (stav 3) od učinioca obavezno oduzimaju opojne droge - primjenom mjere bezbjednosti oduzimanja predmeta (član 87 stav 3 KZS). Međutim, sam je zakonodavac predvidio fakultativnu mogućnost oslobođenja od kazne učinioca ovog krivičnog djela (stav 2) ako otkrije (saopšti nadležnim državnim organima krivičnog pravosuđa) od kog lica on upravo nabavlja opojnu drogu. Logično je pretpostaviti da takvo lice, kao nabavljač, distributer, „diler“ opojnih droga u vrijeme njegovog otkrivanja, nije još uvijek poznato državnim organima. Odredbe o oslobođenju od kazne učinioca ovog djela ne predstavljaju poseban oblik krivičnog djela neovlašćenog držanja opojnih droga, nego fakultativni osnov za oslobođenje učinioca od kazne, pa se primjenjuju jedino kada učinilac krivičnog djeladrži opojnu drogu za svoje potrebe. To znači da je ova odredba od značaja za primjenu krivične sankcije i ona se ne može primjenjivati na pravnu kvalifikaciju djela neovlašćenog držanja opojnih droga (presuda Vrhovnog suda Srbije, Kž. 197/08). Isto tako, kod krivičnog djela neovlašćeno držanje opojne droge odredba o ublažavanju od kazne učinioca predstavlja kaznenu odredbu i ne može ulaziti u pravnu kvalifikaciju djela, pa se učinilac djela može blaže kazniti ili potpuno osloboditi od propisane kazne (presuda Vrhovnog suda Srbije, Kž. 2297/08).

4.3. Pojam, elementi i oblici krivičnog djela držanje opojnih droga u Srbiji

Današnji opis ovog krivičnog djela je definisan Zakonom o izmenama i dopunama KZS²⁰ iz 2019.godine (član 22). Praktično, ovom novelom KZS je,

²⁰ “Službeni glasnik Republike Srbije“, broj 35/19.

pored osnovnog oblika djela (koje je određeno na identičan način kao i novelom KZS iz 2009. godine) uveden novi – teži, kvalifikovani oblik ispoljavanja djela (u stavu 2), za koji je propisana kazna zatvora u trajanju od tri do deset godina. Interesantno je rješenje prema kome se učinilac ovog djela, koje je zapriječeno strogim kaznama zatvora, iz kriminalnopolitičkih razloga može (potpuno ili djelimično) osloboditi od propisane kazne. Ovu izuzetnu zakonsku (fakultativnu) mogućnost (stav 3) sud može koristiti u slučaju kada je učinilac ovog djela, iako je držao “veliku količinu” opojnih droga, otkrio nadležnim državnim organima lice od koga nabavlja opojnu drogu.

O tome kada postoji „otkrivanje lica od koga učinilac krivičnog djela nabavlja opojne droge za sopstvenu upotrebu“ u sudskoj praksi su zabilježene različite situacije. Ne može se smatrati da je okrivljeni otkrio lice od koga je nabavio opojnu drogu kada navede samo njegov nadimak - izvesni “Noni” ili “Nani” bez ikakvih drugih bližih podataka, pa se neradi o situaciji da je okrivljeni otkrio lice od koga je nabavljao opojnu drogu, tj. da je praktično prijavio to lice nadležnim organima (presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž.388/12). S druge strane, na osnovu iskaza okrivljenog došlo je do novih saznanja o licima od kojih je nabavljao opojnu drogu, pa je akcija na pronalaženju novih lica zasnovana upravo na iskazu okrivljenog, što ukazuje da je okrivljeni bio kooperativan i da je imenom i prezimenom rekao od koga je kupio marihuanu (presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Kž. 2789/13). Pored toga, da bi postojao osnov za oslobođenje od kazne, potrebno je da iskaz okrivljenog od koga je nabavljao opojnu drogu bude procesni materijal na kome bi mogla da se zasnije osuđujuća presuda u odnosu na lice od koga je nabavio opojnu drogu (presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž. 306/2014).

Uz propisanu kaznu učiniocu djela se (stav 5) obavezno izriče mjera bezbjednosti oduzimanja predmeta – opojne droge (član 87 stav 3 KZS).

Teži oblik krivičnog djela neovlašćenog držanja opojnih droga (član 246a KZS) se sastoji u neovlašćenom držanju u velikoj količini supstanci ili preparata koji su proglašeni za opojne droge. Dakle, ovdje se radi o neovlašćenom držanju, posjedovanju opojnih droga “u velikoj količini” za sopstvenu upotrebu samog učinioca. Kada postoji “velika” količina opojnih droga, kao pretpostavka za postojanje težeg, kvalifikovanog oblika ispoljavanja ovog krivičnog djela, predstavlja faktičko pitanje koje sud utvrđuje u svakoj konkretnoj situaciji.

Iz zakonskog rješenja ovog krivičnog djela proizilazi da se ovdje ipak radi o “težem” krivičnom djelu (čiji se učinilac može kazniti zatvorom u trajanju do deset godina). Stoga je opravdano ograničenje u izricanju kazne od strane suda (stav 4). Tako, u slučaju da je učiniocu krivičnog djela neovlašćenog držanja “velike količine” opojne droge za sopstvenu upotrebu izrečena kazna zatvora u trajanju do jedne godine, ova kratkotrajna kazna ne može da se izvrši kao “kazna zatvora u prostorijama u kojima osuđeni stanuje” (kazna kućnog zatvora) bez obzira na to da li se može očekivati da će se i na taj način ostvariti svrha kažnjavanja, odnosno da li su u konkretnom slučaju ispunjeni zakonom

propisani uslovi (član 45 stav 3 KZS) kao što su: a) ocjena ličnosti učinioca, b) raniji život učinioca, c) držanje učinioca poslije učinjenog krivičnog djela, d) stepen krivice učinioca i e) druge okolnosti pod kojima je krivično djelo učinjeno.

Danas se krivično djelo “Neovlašćeno držanje opojnih droga” (član 246a KZS) sastoji u neovlašćenom držanju supstance ili preparata koji su proglašeni za opojne droge u manjoj količini za sopstvenu upotrebu (Jovašević, Mitrović, 2012: 281-290). Ovo krivično djelo, odnosno ove djelatnosti koje su označene kao radnje njegovog izvršenja - doprinose širenju toksikomanije (Stojanović, Perić, 2000: 81).

Kao i ostala krivična djela zloupotrebe opojnih droga, i ovo krivično djelo ima dva objekta. To su: a) objekt zaštite – zdravlje ljudi i b) supstance ili preparati koji su proglašeni za opojne droge, u skladu sa odredbama Zakona o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama²¹. U pogledu određenja u čemu se sastoji objekat napada kod ovog djela, u sudskoj praksi je zastupljeno više različitih gledišta. S obzirom na ovakvo rješenje, ovde se radi o krivičnom djelu sa blanketnom dispozicijom. Naime, propisi iz druge grane prave (medicinskog, zdravstvenog prava) upotpunjuju obilježja njegovog bića. Stoga, ako sud u izreci i obrazloženju presude ne navede propis – odluku nadležnog organa kojim su određene supstance proglašene za opojne droge (blanketni propis), time ne čini apsolutno bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. Dovoljno je blanketni propis navesti u obrazloženju presude ako se radi o krivičnim djelima sa blanketnom dispozicijom jer je opštepoznata činjenica da su kokain i marihuana supstance koje su proglašene za opojne droge (presuda Apelacionog suda u Beogradu, Kž. 416/10).

Radnja izvršenja ovog krivičnog djela (član 246a KZS) je određena kao neovlašćeno držanje, posjedovanje opojne droge. To je državinska, faktička, fizička vlast učinioca nad preparatima ili supstancama bez obzira na to da li je to neposredno ili posredno ostvareno, da li je tajno (prikriveno) ili javno, odnosno bez obzira za vremensko trajanje (Jovašević, 2017: 281). Za postojanje ovog djela, pri tome, nije od značaja na koji je način učinilac djela došao do opojne droge (na dozvoljeni ili nedozvoljeni način).

Radnju izvršenja krivičnog djela iz člana 246a KZS karakterišu još tri osnovna elementa bića. To su (Stojanović, Perić, 2000: 81):

a) radnja izvršenja se preduzima na određeni način - neovlašćeno, protivpravno, dakle, protivno odredbama Zakona o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama, kada držanje nije indikovano medicinskim ili farmaceutskim razlozima ili nije preduzeto u cilju vršenja naučnog ili laboratorijskog istraživanja i sl. (Delić, 2021: 276-277). Pri tome je bez značaja za postojanje ovog djela način na koji je učinilac došao u posjed opojne droge, ali i bez obzira na cilj njihovog posjedovanja. Ukoliko su tablete koje su proglašene opojnom drogom propisane kao terapija u liječenju okrivljenog, držanje takvih supstanci

²¹ “Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 99/10 i 57/18.

ne predstavlja radnju krivičnog djela jer nije protivpravno, niti skrivljeno (rešenje Apelacionog suda u Nišu, Kž. 1887/11);

b) radnja izvršenja se preduzima u odnosu na određeni objekat napada – u odnosu na “manju” količinu opojne droge. Kada postoji „manja“ ili “veća”, ali ne “velika” količina - predstavlja faktičko pitanje koje sud na bazi izvedenih dokaza i utvrđenih činjenica na glavnom pretresu rješava u konkretnom slučaju. U tom smislu opojna droga koju je optuženi kupio u količini od 87 grama heroina i dva grama kokaina - ne može se smatrati kao droga koja je kupljena isključivo za potrebe optuženog (presuda Vrhovnog suda Srbije, Kž. 49/2003). Neovlašćeno držanje opojne droge postoji kada predmetna količina opojne droge heroina ima hemijska svojstva heroina, ali je njena količina nedovoljna da bi mogla psihoaktivno djelovati na čovjeka. Od okrivljenog je oduzeta jedna kesica sa tragovima praškaste materije braon boje mase 1,31 gram. U nalazu vještaka proizilazi da u ispitanom uzroku u tragovima ima prisutstva opojne droge heroin, s tim da se pod uzorkom u tragovima podrazumijeva količina ispod 0,01 gram (presuda Vrhovnog suda Srbije, Kž. 2382/08);

c) radnja izvršenja - držanje opojne droge se preduzima u određenom cilju ili namjeri - radi sopstvene (lične) upotrebe, za lično “konzumiranje”, uživanje opojne droge. O tome kada se radnja iz vršenja ovog krivičnog djela – posjedovanje opojne droge – preduzima radi lične (sopstvene) upotrebe - sudska praksa bilježi različita rješenja.

”Okrivljeni je opojnu drogu neovlašćeno nabavio, potom neovlašćeno držao, podijelio u manje paketiće, pa je ispod dušeka njegovog kreveta pronađeno osam paketića smještenih u plastičnu kutijicu od fotofilma. Na istom mestu je pronađeno više isječenih komada staniol folije namijenjene za pakovanje heroina, jedna plastična kašičica za razmjeravanje opojne droge što ukazuje na namjeru okrivljenog da je stavi u promet. Više isječenih komada staniol folije namijenjenih za pakovanje heroina i jedna plastična kašičica - nisu dokaz da je okrivljeni prodavao opojnu drogu ili namjeravao da je prodaje s obzirom na to da tvrdi da su mu oni služili radi doziranja količine opojne droge za ličnu upotrebu. Količina opojne droge od 2,32 grama, imajući u vidu da je okrivljeni korisnik heroina u to vrijeme - ne potvrđuju navode optužnice da je droga bila namijenjena prodaji” (rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 849/08). ”Okrivljeni je neovlašćeno držao opojne droge jer marihuanu uživa u posljednjih pola godine, a spid u poslednja dva mjeseca. Putem vještaka neuropsihijatra sud je utvrdio da je okrivljeni zavisao od opojnih droga, te koliko su njegove dnevne potrebe za opojnom drogom”(rješenje Vrhovnog suda Srbije, Kž. 1372/09).

Učinioc ovog krivičnog djela može da bude svako lice (*delicta communia*), ali je to, po pravilu, lice koje je zavisno od opojnih droga. U pogledu krivice potreban je umišljaj koji obuhvata svijest o neovlašćenosti postupanja učinioca. Postojanje ovog djela podrazumijeva direktan umišljaj – volju, odnosno htijenje učinioca da drži supstancu za koju zna ili pretpostavlja da je opojna droga i da je kao takva podobna da ugrozi zdravlje ljudi - iako zna

da je nabavljanje i držanje takve supstance neovlašćeno (presuda Vrhovnog suda Srbije, Kž. 153/05).

5. ZAKLJUČAK

U narkokriminalitet, pored različitih protivpravnih djelatnosti proizvodnje, prerade, prodaje ili na drugi način stavljanja u promet opojnih droga (i sličnih supstanci koje ugrožavaju zdravlje ljudi), odnosno saučesništva u obliku podstrekavanja ili pomaganja drugih lica na uživanje opojnih droga, istina u ograničenom obimu, spada i neovlašćeno držanje, posjedovanje opojnih droga. Ovakvo zakonsko rješenje u pozitivnom pravu niza savremenih država se temelji na međunarodnim standardima koji su uspostavljeni u dokumentima Organizacije ujedinjenih nacija.

U zakonodavstvu Bosne i Hercegovine je nedozvoljeno držanje opojnih droga u slučajevima koji nisu medicinski indikovani predviđeno kao kažnjivo djelo na dva načina, i to kao: a) krivično djelo (u KZFBiH) ili b) prekršaj (u pravu Republike Srpske). Predviđanje držanja opojnih droga u krivičnom zakonodavstvu država u regionu je rijetko zastupljeno (Crna Gora i Srbija).

Specifično rješenje predviđa KZS (član 246a) u vidu posebne inkriminacije "Neovlašćeno držanje opojnih droga". Na ovaj način je propisana kažnjivost za neovlašćeno, protivpravno držanje, posjedovanje opojnih droga "u manjoj količini" i sa određenim ciljem "za sopstvenu upotrebu". Ukoliko se radi o "većoj" količini opojnih droga, radi se o težem, kvalifikovanom obliku ispoljavanja sa pooštrenim kažnjavanjem, a ako učinilac djela nadležnim državnim organima otkrije lice od koga nabavlja opojnu droge, može se osloboditi od kazne.

Literatura

- Atanacković, D. (1981). *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Naučna knjiga.
- Babić, M., Marković, I. (2007). *Krivično pravo. Posebni dio*. Banja Luka: Pravni fakultet.
- Cvjetko, B. (2003). Kazneno zakonodavstvo i kaznenopravna reakcija na kazneno djelo zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 2, 909-939.
- Čejović, B., Miladinović, V. (1995). *Krivično pravo. Posebni deo*. Niš: SKC.
- Delić, N. (2021). *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Đorđević, M., Đorđević, Đ. (2021). *Krivično pravo*. Beograd: Projuris.
- Erkić, D. (2012). *Zloupotreba opojnih droga*. Zvornik: Eurografika.
- Jovašević, D., Mitrović, Lj. (2012). Zloupotreba opojnih droga u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine. Zbornik radova. *Društvena reakcija na savremene oblike ugrožavanja bezbednosti*. Banja Luka, 281–290.
- Jovašević, D. (2017). *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Dosije.
- Jovašević, D., Mitrović, Lj., Ikanović, V. (2017). *Krivično pravo Republike Srpske. Posebni deo*. Banja Luka: Panevropski univerzitet Apeiron.
- Klarić, D. (2008). Današnji trendovi kriminala u svijetu sa zlouporabom droga i važne karakteristike kriminalističko-medotodičkog pristupa u suzbijanju. *Zagreb: Policija i sigurnost*. 3-4, 219-242.
- Lazarević, Lj. (1993). *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Savremena administracija.

- Lazarević, Lj., Vučković, B., Vučković, V. (2004). *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*. Cetinje: Obod.
- Mitrović, Lj. (2014). *Prekršajno pravo*. Banja Luka: Panevropski univerzitet Apeiron.
- Mitrović, Lj. (2018). Entitetski prekršajni zakoni. Banja Luka: *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka*, 8, 44-51.
- Mrvić Petrović, N. (2005). *Krivično pravo*. Beograd: Službeni glasnik.
- Otajagić, F. (2005). Osnove reforme prekršaja u Bosni i Hercegovini. Sarajevo: *Pravni savjetnik*, 11-12, 33-45.
- Petković, Ž. (2005). Aktivnosti vezane za suzbijanje ponude opojne droge u Republici Hrvatskoj. Zagreb: *Policija i sigurnost*, 1-6, 191-203.
- Petković, Ž. (2009). Fenomenologija zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj sa osvrtom na trenutnu situaciju u svijetu. Zagreb: *Kriminologija i socijalna integracija*, 2, 115-120.
- Petrović, B. (1997). Zloupotreba droga u svijetlu našeg krivičnog zakonodavstva. Sarajevo: *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 157-168.
- Petrović, B. (2002). Evolucija inkriminacije o zlupotrebi opojne droge. Sarajevo: *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 333-350.
- Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. (2016). *Krivično pravo 2*. Sarajevo: Pravni fakultet.
- Petrović, S. (2019). *Droga i ljudsko ponašanje*. Beograd: AGM knjiga.
- Primorac, D. (2015). *Kazneno procesno pravo i prekršajno pravo – odabrane teme*. Zagreb: Alfa.
- Selinšek, Lj. (2007). *Kazensko pravo. Splošni del in osnove posebnega djela*. Ljubljana: GV založba.
- Simić, S. (2018). *Sve o narkomaniji*. Beograd: Laguna.
- Simović, M. (1990). Odjeljenje za opojne droge Organizacije ujedinjenih nacija: Suzbijanje ilegalne trgovine opojnim drogama, Beograd: *Bezbjednost*, god. XXXII, broj 1/90, 100–104.
- Simović, M., Simović, M. (2020). *Prekršajno pravo Federacije Bosne i Hercegovine*. Laktaši: Grafomark.
- Simović, M., Simović, M. V., Govedarica, M. (2021). *Krivično procesno pravo II, peto izdanje (izmijenjeno i dopunjeno)*, Istočno Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.
- Simović, M. i dr. (2022). *Suzbijanje opojnih droga u krivičnom pravu Bosne i Hercegovine*. Laktaši: Grafomark.
- Stojanović, Z., Perić, O. (2000). *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Službeni glasnik.
- Stojanović, Z., Delić, N. (2013). *Krivično pravo. Posebni deo*. Beograd: Pravni fakultet.
- Tracy, N. (2021, December 15). What is Drug Abuse? Drug Abuse Information | HealthyPlace, <https://www.healthyplace.com/addictions/drug...>
- Tripalo, D. (2003). Kaznenopravni aspekti zlouporabe droga. Zagreb: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2, 553-585.
- Turković, K., et al. (2013). *Komentar Kazenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.

UNAUTHORIZED POSSESSION OF NARCOTIC DRUGS: RESPONSIBILITY AND PUNISHMENT IN CONTEMPORARY CRIMINAL LAW

prof. dr Marina M. Simović

secretary of the Ombudsman for Children of the Republika Srpska, associate professor, Faculty of Law, "Aperion" University of Banja Luka

Abstract: *Based on international standards, numerous contemporary criminal legislations, including the positive legislation of Bosnia and Herzegovina (as well as the countries in the region) prescribe several criminal offenses of drug abuse in basic, qualified or privileged forms of manifestation. Among these punishable offenses, within the framework of narco-crime, illegal possession of narcotic drugs for one's own, personal use, and not for the purpose of selling it or placing them on the market in any other way, stand out due to its nature, character, content and elements. This paper discusses the concept and characteristics of this punishable offense in the law of Bosnia and Herzegovina, and other countries in the region, as well as in international criminal law.*

Key words: *narcotic drugs, possession, unauthorized use, responsibility, sanction.*